

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE	
INTRARE	
IEȘIRE	Nr. 218
Data	14.02.2017

Domnule prim-procuror,

Subscrisa, fundația **Centrul de Resurse Juridice ("CRJ")**, cu sediul în București, str. Arcului nr. 19, sector 2, înregistrată în registrul persoanelor juridice prin Sentința civilă nr. 276/18.12.1998 a Tribunalului București, cod fiscal RO 11341550, având contul nr. RO33RZBR0000060002408018 deschis la Raiffeisen Bank Romania SA, prin Av. Vadim Chiriac

în temeiul art. 290 din CPP, formulăm prezentul

DENUȚ

prin care vă sesizăm în legătură cu săvârșirea infracțiunilor prev. de art. 205 (lipsire de libertate în mod ilegal), art. 267 (omisiunea sesizării), art. 281 alin (2) (supunere la rele tratamente) și art. 297 (abuz în serviciu) din Codul Penal în cadrul Centrului de Recuperare și Reabilitare Neuropsihiatrică Măciuca („CRRN Măciuca”), din Com. Maciuca, județul Vâlcea, fapte relatate în presă în perioada 23-25 ianuarie 2017¹²³ și confirmate prin raportul de monitorizare întocmit de experții CRJ în urma vizitei la CRRN Măciuca din data de 26.01.2017⁴.

MOTIVE:

1. Introducere

- art. 33 (3) din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (ratificată de România prin Legea nr. 221/2010 și denumită în continuare "Convenția") prevede implicarea și participarea pe deplin a societății civile și a organizațiilor neguvernamentale în procesul de monitorizare a aplicării prevederilor Convenției;

¹ <http://www.tolo.ro/2017/01/23/oameni-legati-cu-chingi-de-tir-de-paturi-si-banci-la-centrul-de-boli-psihiice-maciuca-pentru-ca-infirmerii-ii-amenajeaza-casa-managerului/>

² <http://www.tolo.ro/2017/01/25/pus-in-fata-pozelor-in-care-bolnavii-cu-dizabilitati-psihiice-ii-muncesc-la-casa-managerul-se-apara-le-dau-bani-de-tigari-fara-de-care-intra-in-criza/>

³ <http://www.tolo.ro/2017/01/24/59-de-decese-in-ultimii-doi-ani-la-centrele-de-boli-psihiice-maciuca-si-babeni-fara-ca-politia-sa-investigheze/>

⁴ Raportul este anexat la prezentul denunț ca Anexa nr. 1.

- CRJ este o organizație neguvernamentală ce are ca obiect de activitate, printre altele, și protecția persoanelor cu dizabilități mintale;
- în realizarea obiectului nostru de activitate și în temeiul art. 33 (3) din Convenție, subscrisa desfășurăm vizite de monitorizare a respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale instituționalizate și sesizăm organele de urmărire penală atunci când încălcarea acestor drepturi se subscie sferei penale;
- având în vedere că abuzurile la care au fost supuși beneficiarii CRRN Măciuca reprezintă fapte prevăzute de legea penală ale căror victime sunt persoane cu dizabilități mintale, subscrisa formulăm prezentul denunț în vederea tragerii la răspundere penală a făptuitorilor.

2. Situația de fapt

Din conținutul articolului menționat, din fotografiile atașate acestuia și din raportul CRJ anexat la prezentul denunț reies următoarele fapte:

- beneficiarii CRRN Măciuca sunt legați de paturi și bănci cu chingi de marfă, pentru perioade îndelungate;
- unii beneficiarii prezintă inclusiv răni ca urmare a contenționării abuzive;
- deși Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Vâlcea („DGASPC Vâlcea”), în subordinea căreia funcționează CRRN Măciuca, a avut cunoștință de aceste abuzuri încă din data de 1 decembrie 2016, nu a sesizat la timp organele de urmărire penală⁵.

3. Încadrarea juridică

a. Condițiile legale ale contenționării

Restricționarea libertății de mișcare a unei persoane instituționalizate (conținerea) se poate realiza doar în condițiile prevăzute expres și limitativ de Legea nr. 487/2002 a sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice și de normele sale de aplicare⁶, astfel:

⁵ Semnalăm Parchetului și numărul mare de decese intervenite în rândul persoanelor cu dizabilități instituționalizate aflate în grija DGASPC Vâlcea – 38 de adulți în 2015, 21 de copii și adulți în perioada 01.01 - 28.09.2016). Informațiile sunt disponibile la adresa: <http://www.crj.ro/harta-deceselor-cate-persoane-cu-dizabilitati-mintale-au-murit-in-custodia-statului-intre-anii-2011-2014/>

⁶ Aprobate prin Ordinul Ministrului Sănătății nr. 488/2016.

- numai pentru a salva de la un pericol real și concret viața, integritatea corporală sau sănătatea persoanei instituționalizate ori a altei persoane (art. 39 alin. (1) din Lege);
- conținționarea trebuie aprobată de medic (art. 39 alin. (6) din Lege);
- dispozitivele de conținționare pot fi doar curelele late din piele sau echivalente, prevăzute cu sistem de prindere pentru pat și cu manșete pentru articulațiile carpiene, tarsiene, torace și genunchi (art. 39 alin. (2) din Lege, art. 9 alin (3) din Norme);
- este interzisă folosirea materialelor improvizate (feșe, tifon, sfoară etc.) care pot provoca leziuni pacientului conținționat (art. 9 alin. (4) din Norme);
- la imobilizarea pacientului trebuie depuse toate eforturile pentru evitarea durerii sau leziunilor și este interzis orice comportament nedemn sau abuziv față de pacient (agresiune verbală, lovire intenționată, prezența altor pacienți sau persoane neautorizate) (art. 9 alin. (5) din Norme);
- pe durata conținționării, pacientul își va păstra îmbrăcăminte, iar necesitățile vitale (alimentație, hidratare și excreție) și de comunicare vor fi asigurate fără impedimente (art. 9 alin. (8) din Norme);
- conținționarea trebuie aplicată pe o durată cât mai scurtă de timp posibil și nu poate depăși 4 ore. (art. 9 alin. (14) din Norme).

În speță, niciuna dintre aceste condiții nu a fost îndeplinită, astfel:

- conținționarea nu a urmărit să apere viața, integritatea corporală sau sănătatea persoanei, fiind de fapt o practică ce urmărește să acopere omisiunea personalului centrului de a avea grijă de beneficiari (*"Infirmierii preferă să lucreze la casa managerului Sergiu Smărăndoiu decât să aibă grijă de bolnavi"/ "Directorul nu putea să îi plătească, așa că le dădea zile libere. Iar ei legau oamenii și plecau."*);
- conținționarea nu a fost aprobată de medic, întrucât *"la Centrul Neuropsihiatric Măciuca nu există nici un medic"*;
- mijloacele folosite nu au fost dintre cele enumerate în normele de aplicare ale legii nr. 487/2002, fiind utilizate chingi;
- nu s-a evitat provocarea de suferințe beneficiarilor (aceștia prezintă leziuni), iar conținționarea s-a făcut în mod abuziv și nedemn (beneficiarii au fost legați de diverse obiecte de mobilier, inclusive bănci, fiind de multe ori dezbrăcați);
- pe durata conținționării, unii beneficiar nu și-au păstrat îmbrăcăminte;
- conținționarea a depășit cu mult durata permisă de 4 ore (*"Legea spune că ai voie să îi ții legați maximum 4 ore, până la sosirea unui doctor. Și doar printr-o dispoziție scrisă a medicului. Ei erau ținuți toată ziua"*).

b. Încadrarea juridică a conținționării ilegale

Deși contenționarea reprezintă o restrângere a libertății de mișcare a persoanei și poate presupune și utilizarea forței fizice pentru a fi pusă în aplicare, fiind deci o faptă prevăzută de legea penală, ea nu devine infracțiune dacă sunt respectate toate condițiile impuse de Legea nr. 487/2002 și de normele sale de aplicare, în acest caz aplicându-se cauza justificativă prevăzută de art. 21 alin. (1) din C. Pen. (exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații).

Însă, art. 21 alin. (1) din C. Pen. condiționează aplicarea cauzei justificative de “respectarea condițiilor și limitelor prevăzute [de lege]”. Ca atare, atunci când aceste condiții și limite nu sunt respectate, cauza justificativă nu se mai aplică, iar fapta prevăzută de legea penală devine infracțiune.

În speță, după cum am arătat la pct. 3. a) de mai sus, niciuna dintre condițiile impuse de lege pentru contenționare nu a fost respectată, ceea ce înseamnă că faptele personalului CRRN Măciuca, constând în legarea beneficiarilor, reprezintă următoarele infracțiuni, aflate în concurs:

i) Lipsire de libertate în mod ilegal (art. 205 C. Pen.)

Este evident că legarea unei persoane de o bancă sau de un pat reprezintă o lipsire de libertate, cu atât mai mult cu cât aceste măsuri erau aplicate beneficiarilor pentru perioade îndelungate de timp. În lipsa elementului de legalitate care să permită aplicarea art. 21 alin. (1) C. Pen., această lipsire de libertate este una ilegală, reprezentând infracțiunea prev. și ped. de art. 205 C. Pen, cu aplicarea agravamentelor prevăzute art. 77 lit. b) (prin cruzimi sau supunerea victimei la tratamente degradante), e) (profitând de starea de vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate, datorată vârstei, stării de sănătate, infirmității sau altor cauze), și h) (motive legate de dizabilitatea victimelor) C. Pen.

Este adevărat că beneficiarii erau instituționalizați și că această măsură este una privativă de libertate în sensul art. 4 alin. (2) din Protocol Opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante și a jurisprudenței CEDO în materie, dar acest lucru nu înseamnă că privarea de libertate trebuie privită în mod absolut și ca extinzându-se asupra tuturor aspectelor vieților beneficiarilor, permițând personalului să aplice orice măsuri restrictive ar considera de cuviință.

Libertatea persoanei fizice nu trebuie apreciată într-un mod binar, în sensul în care ea fie există, fie nu, ci poate cunoaște diferite grade de limitare, nicio persoană neavând de altfel libertate absolută. În cazul beneficiarilor, măsura instituționalizării, fiind privativă de libertate, a presupus o restrângere semnificativă a libertății lor, dar nu suprimarea ei totală. Deși privați de libertate prin imposibilitatea de a părăsi centrul conform propriei voințe, trebuie admis că, legal, beneficiarii trebuiau să aibă o anumită libertate în interiorul acestei instituții. De exemplu, beneficiarii trebuiau să beneficieze de libertatea de a se deplasa liber prin instituție, de a vizita diferitele încăperi ale

acesteia, de a merge la baie sau de a interacționa cu ceilalți beneficiari. Legarea beneficiarilor suprimă și restul de libertate de care aceștia trebuiau să se bucure ulterior instituționalizării, astfel că se încadrează în conținutul art. 205 C. Pen.

ii) Supunere la rele tratamente (art. 281 alin. (2) C. Pen.)

Având în vedere (i) natura faptelor prezentate mai sus, (ii) aplicarea acestor tratamente unor persoane instituționalizate (care nu au posibilitatea de a părăsi acel loc din proprie inițiativă), (iii) durata aplicării acestor tratamente, (iv) efectele fizice și mentale ale tratamentului (v) circumstanțele speciale de vulnerabilitate în care se găsesc aceste persoane, precum și (vi) faptul că aceste fapte au fost săvârșite de persoane cărora li s-a încredințat prestarea unui serviciu public, în exercițiul unei funcții ce implică exercițiul autorității de stat, este indubitabil că faptele sus-menționate întrunesc conținutul constitutiv al infracțiunii de supunere la rele tratamente, conform art. 281 C. Pen. și a jurisprudenței CEDO (tortură și tratamente inumane: *Selouni c. Franței/1999* – practici considerate odinioară tratamente inumane trebuie să fie considerate tortură; *Cobzaru c. României/2007* – rănilor prezente pe o persoană „aflată în custodie” se prezumă, până la proba contrarie, a fi provocate de „agenții institutiei”; *Filip c. României/ 2007* – tratament psihiatri individualizat; *Yacov c. Bulgariei* – raderea în cap a unui „deținut”; deces ca urmare a unor rele tratamente: *Valentin Câmpeanu c. României/2013* și *Silih c. Sloveniei* – neglijență medicală; *Carabulea c. României* – violență fizică și psihică; *Cadorcea c. României* – prejudicii fizice și morale cauzate de actul medical).

Menționăm și că Legea nr. 487/2002 interzice, în art. 37 alin. (1), supunerea la tratamente inumane sau degradante ori la alte rele tratamente a persoanelor internate într-o unitate de psihiatrie sau admise în centre de recuperare și reabilitare, iar în art. 37 alin. (2) prevede în mod expres faptul că încălcarea acestei obligații se pedepsește conform legii penale. Norma legii penale la care face referire acest articol nu poate fi reprezentată decât de art. 281 alin. (2) C. Pen. acesta fiind singura normă de incriminare care face referire la rele tratamente aplicate persoanelor majore. Considerăm că art. 281 alin. (2) Cod Penal trebuie interpretat în lumina Convenției împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante și a Protocolului opțional la aceasta. Acest Protocol a fost ratificat de România prin Legea nr. 109/2009 și prevede, în art. 4 pct. 2, că prin noțiunea de privare de libertate trebuie înțeleasă „*orice formă de detenție sau închisoare ori plasarea unei persoane într-un loc public sau privat de reținere pe care nu îl poate părăsi după voia sa, prin ordinul oricărei autorități judiciare, administrative sau de altă natură*”. Astfel, referirea din art. 281 alin. (2) Cod Penal la “deținere” trebuie înțeleasă ca “privare de libertate” și trebuie să includă și situația rezidenților din Cămin, aceștia fiind plasați într-un loc pe care nu îl pot părăsi prin voință proprie.

De asemenea, aplicarea, față de persoanele cu dizabilități, a torturii, a relexor tratamente și a altor forme de violență sunt interzise și prin art. 15, 16 și 17 din Convenție, aceasta fiind ratificată de România și aplicabilă pe deplin în dreptul intern.

4. Abuzul în serviciu și omisiunea sesizării

i) Pe lângă infracțiunile discutate mai sus, personalul centrului care a participat la conționarea abuzivă a beneficiarilor se face vinovat și de infracțiunea de **abuz în serviciu** (art. 297 alin. (1) C. Pen.) fiind vorba de funcționari publici (angajați ai DGASPC Vâlcea, instituție publică) care au îndeplinit în mod defectuos (cu încălcarea prevederilor Legii nr. 487/2002) o atribuție de serviciu (conționarea), vătămând drepturile beneficiarilor (libertatea de mișcare).

ii) De asemenea, personalului centrului care avea atribuții în îngrijirea beneficiarilor, dar a omis să le exercite, determinând lipsa de îngrijire care a condus la aplicarea abuzivă a conționării, se face vinovat de asemenea de infracțiunea de **abuz în serviciu**, aceștia neîndeplind un act, parte a atribuțiilor de serviciu (îngrijirea beneficiarilor), cu consecința vătămării drepturilor acestora.

iii) În sfârșit, personalul centrului care a avut cunoștință de aceste infracțiuni dar a omis să sesizeze organele de urmărire penală se face vinovat de infracțiunea de omisiunea a sesizării (art. 267 C), fiind vorba de funcționari publici care au luat cunoștință de săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală dar au omis să sesizeze de îndată organele judiciare. Subiecții activi ai acestei infracțiuni vor fi stabiliți în urma anchetei, dar din informațiile disponibile reiese că și Președintele CJ Vâlcea, Constantin Rădulescu, a avut cunoștință de abuzurile din CRRN Măciuca, întrucât a dispus un control la această instituție în luna august 2016, dar de la data respectivă și până în prezent, nu a sesizat organele de urmărire penală.

Având în vedere faptele sus-menționate, solicităm demararea urmăririi penale și trimiterea în judecată a tuturor făptuitorilor.

Av. Vadim Chiriac

Centrul de Resurse Juridice

**Anexa nr. 1 - Raportul de monitorizare întocmit de experții CRJ în urma
vizitei la CRRN Măciuca din data de 26.01.2016**